

Nr 157.

Av herr Heyman, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 147
med förslag till lag om sparbanker m. m.

I motion (nr 15) vid 1920 års riksdag hemställde jag, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande sättet för huvudmännens tillsättning i sparbankerna, särskilt med hänsyn till att insättarna måtte erhålla vederbörligt inflytande på förvaltningen av sina medel, samt att Kungl. Maj:t måtte till riksdagen inkomma med det förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning. Som motiv härför anförde jag, *dels* att det s. k. självkompletteringssystemets tillämpning givit anledning till vissa missförhållanden i fråga om användningen av sparbanks överskottsmedel, som ej kunnat förekomma, därest de enda alldeles ovedersägliga sparbanksintressenterna, insättarna, varit i tillfälle att öva inflytande på huvudmännens tillsättning, *dels* att huvudmännens tillsättning av insättarna redan med gott resultat tillämpas av flera sparbanker i vårt land och att denna form för insättare-representationen i sparbankerna är i lag tillåten och den vanliga i Norge ävensom uttryckligt medgiven i den nya finska sparbankslagen, *dels* att invändningarna däremot ej kunna stödja sig på några verkliga förebragta skäl, *och dels* att undanhållandet av ett sådant inflytande från insättarna ej kan anses vara tilltalande, då förutsättningen för att insättarnas representation utses av en för dem alldeles ovidkommande part uppenbarligen är, att man anser ett förmynderskap över sparbanksinsättarna erforderligt, emedan de icke själva skulle äga förmåga att vederbörligen tillvarata sina intressen i sparbanken. Jag tillåter mig i detta sammanhang erinra om, att de olägenheter, den s. k. självkompletteringen medfört, redan förut påkallat riksdagens uppmärksamhet. Och att verkligen grundad anledning till en reform härav torde föreligga, synes mig vara ådagalagt av i detta syfte återkommande motioner till riksdagen under senare tid, vid 1909 års riksdag under nr 63 i andra kammaren, vid 1913 års riksdag under nr 30 i första och under nr 85 i andra kam-

maren samt vid 1919 års riksdag under nr 69 i första och under nr 173 i andra kammaren. — Min motion föranledde icke till någon riksdagens åtgärd, enär bankoutskottet i sitt utlåtande över densamma erinrat om, att chefen för finansdepartementet efter nådigt bemyndigande i och för revision av gällande sparbankslagstiftning redan tillkallat särskilda sakkunniga, till vilka motionen för vederbörlig utredning komme att överlämnas.

De sakkunniga hava den 27 sistlidne juli avlämnat sitt betänkande med förslag till lag om sparbanker, vilket ligger till grund för den till riksdagen nu avgivna propositionen i ämnet. I fråga om huvudmännens tillsättning ingå häri (10 §) följande av de sakkunniga föreslagna bestämmelser: "Huvudmännen skola vara minst tjugu och högst femtio. De skola utses på sätt reglementet föreskriver; dock att i reglementet skall stadgas, att minst en tredjedel av huvudmännen skall tillsättas av kommunalstämma, kommunalfullmäktige, allmän rådstuga, stadsfullmäktige, municipalfullmäktige, landsting, hushållningssällskap eller Konungens befallningshavande. Stiftare av sparbank må ock i reglementet kunna förklaras för huvudman, i den mån ej annat följer av vad nedan i denna lag stadgas". I fråga om huvudmännens uppgift i sparbanken bibehåller lagförslaget ungefär vad därom föreskrives i nu gällande lag: de skola såsom representanter för insättarna övervaka sparbankens förvaltning.

I motiveringen till de föreslagna bestämmelserna om huvudmansvalet utsäga de sakkunniga (sid. 50) uttryckligt, att vad de avse att vinna genom införandet i lagen av föreskrift om utseende av viss del av huvudmännen genom de angivna korporationerna eller Konungens befallningshavande är en begränsning av den hittills vanliga självkompletteringen, vilken lätt kan medföra, att sparbankerna för stora delar av befolkningen komma att framstå såsom koteriinstitutioner, åt vilka de, som icke stå de ledande nära, icke kunna antagas vilja ägna större intresse. Om självkompletteringssystemets olägenheter anföres härefter följande: "Det lär — — — icke kunna förnekas, att ifrågavarande system därjämte på sina håll möjliggjort missförhållanden av olika slag, såsom att sparbanksledningarna allt för strängt fasthållit vid det gamla och invanda och i följd härav visat obenägenhet att avpassa verksamheten efter den ekonomiska utvecklingens krav, att vissa kretsars lånebehov obehörigen tillgodosetts på andras bekostnad, att sparbanks vinstmedel kommit allenast vissa kommuner inom dess verksamhetsområde till godo etc." Jag medger, att dylika missförhållanden måhända tillhöra undantagsfallen, men redan det, att de verkligen kunnat förekomma, är givetvis ägnat att skärpa behovet av en reform på ifrågavarande område. Vid reformen erbjuda sig enligt de sakkunnigas mening tre vägar: man kan låta huvudmännen helt eller delvis utses *antingen* av insättarna *eller* av offentlig myndighet *eller* av kommunala och därmed likartade korporationer. I fråga om den förstnämnda av

dessa utvägar hava de sakkunniga i ett föregående sammanhang uttryckligen medgivit, att man genom att ändra reglerna för huvudmännens tillsättning därhän, att insättarnas inflytande ökades, näppeligen sätter deras intressen i fara, ty anledning saknas för att antaga, att de sparbanker, i vilka redan nu huvudmännen tillsätts efter detta system, skulle skötas sämre än sådana, vilkas huvudmän äga att komplettera sig på annat sätt. De sakkunniga värdesätta de trenne utvägarna såsom varande "så tillvida teoretiskt likvärdiga, som de samtliga möjliggöra, att huvudmansinstitutionen lägges på en bredare basis", men komma, utan att någon utredning alls förebragts, utslutande av det skälet att systemet icke lämpligen kan komma till användning i de större sparbankerna, till den slutsatsen, att ett direkt inflytande av insättarna på huvudmansvalet icke bör lagfästas. Som följd härav ha ej heller "insättarna" beretts plats bland de korporationer, mellan vilka sparbank enligt lagen äger rätt att välja i och för utseende av viss del av huvudmännen, vilket, om än icke därav behöver följa, att insättarnas inflytande på huvudmansvalet i sparbankerna skulle för framtiden alldeles upphöra, dock leder till det fullkomligt avvita förhållandet, att en del av deras nuvarande rätt härtill skulle berövas dem för att åt insättarna bereda ökat inflytande på förvaltningen.

Det är ägnat att förvåna, att de sakkunniga ansett sig kunna på ett så lättvindigt sätt avfärda ett ur olika synpunkter viktigt och för sparbanksväsendets utveckling grundläggande spörsmål, helst som material för utredningen om villkoren och möjligheterna för ett inflytande från insättarnas sida på deras representations tillsättning i rikt mått och utan att det behöft vålla större besvärligheter stått till buds både på sparbanksområdet och på flera andra ej allt för olikartade områden. För den som uppmärksamt följer de sakkunnigas motivering, är det iögonenfallande, att de alldeles förbiset en konsekvens av sitt enda skäl för att avstyrka lagfästandet av insättarnas deltagande i huvudmansvalet, nämligen att svårigheterna för detta systems tillämpning ej finnas i de mindre och medelstora sparbankerna, d. v. s. de finnas ej i det stora flertalet sparbanker. Då det uttryckligen medgivits, att den direkt tillsatta insättarerepresentationen fungerat fullt ut lika tillfredsställande som den på annat sätt tillsatta, synes de sakkunnigas fullständiga förbiseende av insättarnas rätt att själva utvälja dem, som skola vara deras representanter i sparbanken, bero på att de innerst, av något skäl som de ej velat offentligt framföra, varit benägna att betrakta sparbanksinsättarna, tagna som en kollektivitet, såsom omyndiga.

Vad angår de av mig påvisade och även av de sakkunniga medgivna olägenheterna av självkompletteringssystemet, synas de mig icke kunna med någon grad av säkerhet antagas komma att försvinna, om den nu föreslagna begränsningen av systemets tillämpning vinner godkännande. Ty säkerligen

kommer den självkompletterande majoriteten av huvudmännen fortfarande att komplettera sig ur samma krets och efter samma intressen som hittills, och då de nuvarande huvudmännen skola bestämma, vilken korporation som skall utse en tredjedel av de nya huvudmännen, kan man vara tämligen säker om, att de skola välja den, vars intressen mest sammanfalla med deras egna. Sålunda, för att exemplifiera, kunna med allra största sannolikhet huvudmännen uti till stad förlagd sparbank antagas komma att välja stadsfullmäktige, och då kan man vara förvissad om, att överskottsmedlen lika litet i framtiden som hittills bliva rättvist fördelade mellan staden och kringliggande landsbygd, som i övertvägande antal fall levererar huvudparten av insatta sparbanksmedel.

På grund av vad i det föregående anförts måste jag finna det framlagda förslaget till ny lag om sparbanker vara i den kanske väsentligaste delen alldeles otillfredsställande och yrka på ytterligare utredning, innan frågan upptages till slutlig behandling av riksdagen. Kravet på ytterligare utredning har, med anförande av vägande skäl, framförts även beträffande vissa andra delar av allra största betydelse i förslaget. I fråga om 25 § med dess lydelse enligt de sakkunnigas förslag hava sålunda grava anmärkningar framställts med anledning av den otillräckliga utredningen, och beträffande samma paragraf i dess omarbetade skick har man nyligen med ovedersägliga skäl visat, att den, om den antages, skulle bliva *direkt ägnad att rycka omkull* sparbanker med mindre stark fondställning. Redan av dessa skäl anser jag det vara klart ådagalagt, att föreliggande förslag ej kan av riksdagen nu upptagas till avgörande, och jag styrkes i denna uppfattning av den kraftiga opinion, som kommit till uttryck såväl från sparbankshåll som från de hörda myndigheternas sida, att sparbankslagstiftningens revision ej behöver påskyndas, utan mycket väl kan och även bör anstå, tills man hunnit bilda sig säkrare erfarenhet om vad som verkligen bör ändras i den nu gällande lagstiftningen.

Med anledning härav får jag hemställa,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 147 med förslag till lag om sparbanker m. m.

Stockholm den 4 april 1922.

Knut Heyman.